

יום	יום לחודש	יום מוה"ר	ליקוטי הלכות	ליקוטי משנה ברורה	ליקוטי עצות	שולחן ערוך
שבת	כ"ד	א.	ל	חזרה	קנא-קנב	כג, כד, כה, כו, כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו
א	כ"ה	א:	לא	יד:	קנא-קנב	כה, כו, כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו
ב	כ"ו	ב.	לב	טו.	קנא-קנו	כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו
ג	כ"ז	ב:	לג	טז:	קנא-קנח	כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו
ד	כ"ח	ג.	לד	טז.	קנא-קס	כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו
ה	כ"ט	ג:	לה	טז:	קנא-קסב	כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו
ו	א'	ד.	לו	חזרה	קנא-קסד	כז, כח, כט, ל, לא, לב, לה, לו

בקרני אור

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

370 | פרשת בחוקותי | כ"ד אייר תשפ"ד

דבר המערכת

מה יפן פעמיך...

בנעלים פעמיך מה יפן / בני קהלתנו אשר חשו בלב ונפש כמהו כספו / לגיל בהלולא עלו אתכנשו מול מסגר וברחם והפקדות / הלב התנשא בעוז אל התנא האלקי מאור הדורות / מגדול ומעוז מלחמה לה' בעמלק/להפך עצתם הכל יצאו בהמון בתעצמות עוז לסלק רצונם להפך מירון לבית ישימון

בהתקשרות ובאהבה עזה
לאשר הבטיח שלא תשכח
שום מחיצה ופעלה נועזה/ לא עצרה מלרוץ לנכח

על הגבעות וההרים/בנקיט סלעים יערוט וטרשים
ובין משעולים צרים / כושלים בחור וזקן טף ונשים
ברעב בצמא, בתשות כח / במכאובים ובפחדים
צועדים בסף ללא מנוח / נחבאים נרדפים וחרדים

רגלים כפולות וגו/טלטולי דרך ומכות אכזריות
רק הוסיפו רצונות מייזקה ופרכו צוגדרות וממהרות.
כל הגוף שבור דואב / אף הנפש כה רוממת ונעלה
איו חש בכאב / השמחה הפנימית בוקעת למעלה

ואף אלו שלא זכו לקרבה
זדים השליכום הרחיקום בזרוע
את הגוף עצרו כתתו באיבה רבה
אף הרצון לא יכלו למנוע.

האהבה והתשוקה רק הובערה
מהמניעות אשר חשק זורע
אשריכם מוסרי נפש בטהרה
הרי הגליל יעידו לפני כל יודע.

מוקדש בהערה לגיבורי כח
בני קהלתנו 'קרון אור', מנשרים קלו ומאירות גברו
למסור נפשם כדי לחיות בשלטון הרשע שביקש
לבטל היולות התנא הקדוש רשב"י זיע"א

שתהיו עמלים בתורה

כראוי, אף על פי כן היגיעה בעצמה והיסורים והבלבולים שיש לו מזה, מחמת שרוצה וחפץ לקדש עצמו רק שאין מניחים אותו, זה בעצמו הוא בחינת קרבנות. די אם נזכיר את שרבי נתן מביא (ערב ד, ב) בשם הזוהר הקדוש ש"סילוקא דקרבינן עד אין סוף", מעלת הקרבנות עולה עד אין סוף, וזו כוחה ומעלתה של יגיעה לבד.

רבי נתן (שם, ברכת הפירות ה. א) מוסיף ומבאר בכך את מה שאמרו חז"ל (מגילה א) "אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן", שלכאורה לא מובן מה טיבה של אמונה זו, הלא יכולים לראות אם אדם זה מצא אם לא? אלא שבאמת "אפילו בעת שאינו זוכה למצוא עדיין, אף על פי כן על ידי כל יגיעה וחיפוש כבר מצא הרבה, כי אין שום יגיעה ובקשה נאבדת כלל, ובוודאי מצא מה שמצא על ידי כל דיבור ודיבור ועל ידי כל יגיעה וחיפוש כי לית רעותא טבא דאתאבד". [אין רצון טוב שנאבד]. ואפילו אם עדיין אין רואים מה שמצא, ונדמה שעדיין לא מצא כלום ועדיין הוא רחוק מה' יתברך כמקודם ח"ו, אף על פי כן צריכים להאמין באמונה שלימה שבוודאי מצא על ידי היגיעה בעצמה, ועל כן 'יגעתי ומצאתי תאמן'. 'תאמין' בוודאי, כי צריכים להאמין שבוודאי מוצאים על ידי היגיעה אף על פי שעדיין אין רואים מה שמוצאים."

עלינו לזכור כי בין כך ובין כך יצטרך האדם לעמול בעולם הזה, זהו חוק הבריאה שהאדם לעמול יולד. ולכן, מי שמשכיל, מחליף את יגיעת השווא ליגיעת תכלית. וכמו שאמרו חז"ל (בר"י ג-ז): "לא נברא אדם אלא לעמל, אם זכה הוא עמל בתורה ואם לא זכה הוא עמל בארץ, אשריו לאדם שהוא עמל בתורה". צריך רק להתבונן ולזכור את התכלית הזאת, ולא לטעות למאס יגיעה הרוחנית הקיימת לעד, ולהחליף זאת בדמיון שוא של מנוחה שסופה יגון ואנחה בזה ובבא ח"ו.

ועל כך יש להרחיב את המחשבה בעת היגיעה הרוחנית, להודות לה' על זכיינתו להתייגע ולזכות על ידי כך בחיי נצח. וכפי שרבי נתן מבאר (ליקוטי הלכות, ברכת הודאה ט, ו) שבוודאי אין כוונת ותכלית הבריאה לעמל הגשמי המלא יסורים ומכאובות אלא לצורך העמל הרוחני שמנחיל חיי נצח מלאי טוב נצחי, וכדאי שהאדם יתבונן בכך תמיד, והוא מוסיף שם: "אבל איך זוכים לזה, כי הבעל דבר וחיילותיו מתגברים ומתפשטים כל כך על כל אדם ואין מניחים אותו לשום לב לזה, והכל מריבוי הצרות של זה העולם שעל ידי זה מתגבר המרה שחורה והעצבות עד שאין יכולים ליישב דעתו מה הוא עושה בזה העולם. ועל כן צריכים להתגבר מאד מאד להמשיך שמחה על עצמו, על ידי שיסתכל על הסוף שהוא תכלית העולם הבא". ומכח התבוננות זו יבוא לשמחה שמביאה לידי ישוב הדעת ולהבנה, שכדאי להעדיף יגיעה רוחנית, כי סופה ותכליתה טוב מופלא שאין דומה לו.

נהלל נפאר ונרום את מעלתה של היגיעה ברוחניות כשלעצמה, ונשמח בכל נקודת יגיעה שזכינו, והיא שתוסיף בנו כח ורצון לאחוז ביגיעה זו בכל לב ונפש.

כל כך רצה וכל כך השתדל, ניסה בכל כוחו לסייע לנצרך פלוני ששעתו דחוקה, אך כל עמלו עלה בתוהו, שום דבר לא יצא מזה. מפח נפשו עצום מאד, למה זה יגע לריק וכלה כוחו לשווא...

זה כבר שעתיים שמנסה להבין את הסוגיה שלפניו, הוא מתאמץ בכל כוחו, מעייף מחפש שואל ודורש, אך לא מצליח להבין. סדר הלימוד נגמר כשבפיו טעם מר, כל השעות הללו 'בזבזו' ללא תועלת, בסוף אינו מבין כלום...

כמה תפילות שפר, כמה רצונות ויגיעה השקיע לזכות לבוא בל"ג בעומר לציון רשב"י במירון. מסר את נפשו בזחילה בין קוצים וברקנים, כיתת רגליו שעות על גבי שעות בין סלעים צחיחים, נחבל ורוטש, עד שסוף סוף קרב ובא לפאתי הכפר, אך שם נתפס ונזרק בכח לעבר עיר רחוקה. רוחו כמעט פקעה, מה נתן ומה הוסיף בכל עמלו שהתאדה כרוח נושבת...

בפרשתנו אנו לומדים שכל הברכות והשפע הגשמי, ולהבדיל גם הרוחני, שהתורה מבטיחה, נתונים למי שעמל בתורה; "אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה", (רש"י). לא למי שכבר זכה והתעטר בכתרה של תורה, אף לא למי שיוודע ומבין או למי שכבר בקי והגיע להוראה, אלא לעמל ולמתייגע. כי לא מחשבותינו מחשבותיו יתברך ולא דרכינו דרכיו; בעולם הזה השכר והחשיבות נתונים למי שהגיע והשיגה ידו, בעוד שהעמל אינו אלא הכשר-מעשה בלבד. אם אומן יעמול כל היום ולבסוף לא הצליח להוציא מתחת ידיו את הכלי שביקשו הימנו לא יקבל שום תשלום, אדרבה הוא יהיה לבזו על שכשל ולא יכל להביא את המבוקש לידי גמול.

לא כן דרכיו יתברך, אשר גזר אומר "לפום צערא אגרא" (אבות ה-כב), שם השכר נמדד רק לפי עצם היגיעה, ולפעמים 'עליונים למטה ותחתונים למעלה' כמו שאמרו חז"ל (פסחים ג). אפשר שיהא אחד שלא יגע כלל וכשרונותיו עמדו לו לקבל הכל בנקל ובעולם הזה זכה ליקר וגדולה, אך למעלה יתעלה עליו עד אין קץ בחשיבותו זה שעמל ויגע, על אף שבפועל לא זכה לשום תוצאות מכבודות.

רבינו הקדוש (בשחות ה"ו, יב) מגלה לנו מעט ממעלת רוממות יקרת היגיעה בעבודת ה' על אף שזו לא הניבה פרי, וכה הם דבריו הקדושים: "דע שזה בעצמו שמתייגעים ולהוטים לעשות איזה עבודה או לקדש עצמו באיזה קדושה אף על פי שאינם יכולים לגמור כראוי, זה הוא בחינת קרבנות. וכשרוצים להתפלל ואין מניחים אותו ומבלבלים אותו בכמה מיני בלבולים והוא צריך לכמה יגיעות בשעת התפילה, אפילו אם אינו זוכה להתפלל כראוי, אף על פי כן היגיעה בעצמה שמייגע עצמו בכל כוחו ומוסר נפשו להתפלל כראוי זה בעצמו הוא בחינת קרבנות". ורבינו הקדוש מוסיף שם: "וכמו כן בכל העבודות והקדושות שאדם רוצה לקדש עצמו, אף על פי שאינו זוכה ח"ו לקדש עצמו

פניני אור

אמרות טהורות מרבינו'ק ותלמידיו

נהגו תושבי אוקראינא לאכל בסעודות
השבת שפין פסח לשבועות, חתיכה
ממצה הנשארת מפסח.
(שיח שרפי קודש)

כח הצדקה לארץ ישראל!

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר.

בפסוק זה טמון סוד גדול, שעל ידי שנותנים צדקה לארץ ישראל, על ידי זה נכללים באויר ארץ ישראל, שהוא אויר קדוש, והוא בחינת 'הבל שאין בו חטא', שזהו סוד הבל פיהם של תינוקות של בית רבן. ועל ידי זה מתגלה אור האבות הקדושים.

ואלו הם דברי רבינו:

"יש שני בחינות צדקה, כי יש צדקה בחוץ לארץ, ויש צדקה בארץ ישראל. וצדקת ארץ ישראל היא גדולה ולמעלה מצדקת חוץ לארץ. וכן יש שני בחינות תורה, כי אין דומה התורה היוצאת מהבל שיש בו חטא להתורה היוצאת מהבל שאין בו חטא. כי אין הדין נמתק ואין העולם מתקיים אלא על הבל פה של תינוקות, כמו שכתוב בזהוה: 'הניצנים נראו בארץ' אליו אבות העולם, 'עת הזמיר הגיע' כד אתא עידן לקצצא חייביא מן עלמא, 'וקול התור נשמע' דא קלא דינוקא דרביא דלעי באורייתא ... על ידי קלא דינוקא דרביא, נתגלו האבות בעולם להגן.

נמצא כשאתה רוצה שיתגלו על ידך האבות בעולם, כדי לדחות הדין, והחושך, שכחה, וסכלות, מן העולם - צריך שיהיה לך הבל שאין בו חטא, ועל ידי צדקה דארץ ישראל תכלול עצמך באוירא דארץ ישראל, שהוא בחינות הבל הקדוש שאין בו חטא.

וזה פירוש 'וזכרתי את בריתי יעקב' וכו', פירוש, אימתי יתגלו האבות בעולם, כד 'הארץ אזכור', על ידי אוירא דארץ ישראל, ועל ידי הבל שאין בו חטא, שהיא בחינת הבל פיהם של תינוקות. כי כן נתברכו תינוקות, כמו שכתוב 'הוא יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי', שעל ידי התינוקות נתגלו האבות להגן. על ידי צדקה דארץ ישראל, יוכלו באוירא דארץ ישראל, אויר הקדוש, שהוא בחינת הבל שאין בו חטא" (ליקוטי מוהר"ן, לז).

גילוי קדושת ארץ ישראל בגלות!

וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר ... ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפיר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם.

על ידי שמעוררים התנוצצות אור זכות אבות, על ידי זה מתגלה קדושת ארץ ישראל גם עתה בגלות, ועל ידי זה זוכים לראות במפתח של רשעים.

וזה לשון רבינו:

"דע, כי לראות במפתח של רשעים אי אפשר אלא על ידי בחינת ארץ ישראל ... ולהמשיך בחינת קדושת ארץ ישראל עכשיו בגלות, שהיא תחת יד הסטרא אחרא ואין יכולת בקדושתה להתגלות, אף על פי כן יכולין לגלות ולהמשיך קדושתה אפילו בגלות המר הזה. בבחינת 'ואף גם זאת בארץ איביהם', היינו אפילו בגלות המר, יכולין לגלות בחינת 'גם זאת'.

ועל ידי מה יכולין להמשיך את קדושת ארץ ישראל? - על ידי התנוצצות אור זכות אבות! כמאמר הזהוה' 'באתר דאית תמן אבות אית תמן שכינתא'. בבחינת 'וזכרתי את בריתי יעקב וכו' והארץ אזכור', כשמתנוצץ אור זכות אבות, אזי נתגלה קדושת ארץ ישראל. ולא די שהאדם ניצול מהרשע, אלא גם רואה בהרשע מה שהרשע רצה לראות בו" (ליקוטי מוהר"ן, נה).

שאלה:

בשבתנו יחד כמה חברים התעוררה השאלה בענין ה'בגדים', מה הייתה דעת והדרכת רבינו בזה, האם להקפיד על הידורם ויופיים או לא. וכל אחד הביא מראי-מקומות אחרים, הנראים כסותרים זה את זה. נשמח לשמוע דברים ברורים בזה, וייש"כ גדול על כל הבירורים הנפלאים שבמדור זה.

תשובה:

אכן, מצאנו כמה שיחות בענין זה, ולא זו בלבד שאין ביניהם סתירה, אלא הם משלימים זה את זה ומבארים את שני צדדי המטבע. ונשתדל להביאם כאן לפי הסדר (ומחמת קוצר הגיליון הוכרחנו לקצר, עי' עוד מה להארץ).

הנה, רבינו הזהירנו על נקיות הבגדים, לאמר: "צריך לשמור מאד את הבגדים שלא יבזה אותם, רק לשמרם היטב מכתמים ולכלוך. כי הבגדים בעצמם הם דנים את האדם, אם אינו מכבדם כראוי. וכל מי שהוא גדול ביותר, צריך לשמור את הבגדים ביותר, כי כל מה שגדול יותר, מדקדקין עמו יותר" (ליקוטי עצות, בגדים, אות א. ע"פ ליקוטי מ. כט).

וכן הזהיר אותנו ש"הבגדים יהיו שלמים תמיד ולא קרועים, כי כשהבגדים קרועים, חס ושולם, הוא קלקול השמירה, כי הבגדים הם בסוד החשמ"ל, שהוא שמירה" (שם, ד. ע"פ ליקוטי מ. כז).

אך מאידך, עלוב וטועה זה הניצוד ברשת הבגדים הנאים, ומפאר את עצמו בלבושים מפוארים ומכובדים, ונשקע כולו בבגדי הנאים.

כי דרך היצר הרע לתפוס את האדם בטרדת בגדי המפוארים, כאשר תפשה אשת פוטיפר את יוסף בבגדו... וכשיחת רבינו הקדוש (שיחות הר"ן, ק): "ותתפשהו בבגדו, שהבעל דבר והסטרא אחרא תופסת את האדם בבגדו, דהיינו שמטריד אותו בטרדת בגדיו ומלבושיו. כי טוירת האדם, ומונעים אותו על ידי זה מעבודת השם ומבלבלין מאד את האדם, ומונעים אותו על ידי זה מעבודת השם יתברך. וזהו 'ותתפשהו בבגדו'. אך מי שהוא בעל נפש ולבו חזק בה', אינו משגיח גם על זה. אף על פי שאין לו בגד ללבוש, אף על פי כן אינו מטריד עצמו בזה ואינו רוצה להניח עצמו לכלכל בזה. וזהו 'וינח בגדו אצלה וינס' וכו', שמניח בגדו ומלבושו ונס ובורח מהם ואינו משגיח כלל על זה, רק עושה את שלו בעבודת ה' כפי מה שיוכל".

ומי שמשקיע את ראשו בבגדי הנאים, נופל לגאות דסטרא אחרא רחמנא ליצול, "כי עיקר הגאות הוא בבגדים, שבשרשם הם גבוהים מאד בחינת ה' מלך גאות לבש, וכשפוגם בזה חס ושלום על ידי עונותיו ונופל לגאות וכבוד דסטרא אחרא של תאוות והבלי עולם הזה, עיקר גנם הגאות הוא בהבגדים. כנראה בחוש כמה וכמה אובדים עולמם על ידי רדיפתם אחר בגדים ותכשיטים

כבוד הבגדים!

וכו', וכמו שאמר אדוננו מורנו ורבונו זכרונו לכרכה על פסוק ותתפשהו בבגדו" (ליקוטי הלכות, ערלה ה, יג).

"ועל כן רוב תאות ממון הוא בשביל הלבושים והבגדים, כאשר יכול כל אחד להבין בעצמו שרוב יגיעות וטרדות הפרנסה הוא בשביל הבגדים והמלבושים של כבוד לו ולאשתו ולבניו ולבנותיו, ובפרט בעת הנישואין שצריך להשיאם שכל ריבוי ההוצאה הוא על המלבושים, והוא המטריד את רוב בני אדם בפרנסתם, מחמת שכל אחד רודף אחר הכבוד ורוצה מלבושים גבוהים מערכו ועל ידי זה נעשה בעל חוב ומכחיש ממון חברו. וכמו ששמעתי מפיו הקדוש שהמלבושים מטרידין מאד את האדם, כי אכילה ושתייה יכול האדם להתפרנס בהוצאה קלה, אבל המלבוש מטריד מאד, וכמו שמבואר על פסוק 'ותתפשהו בבגדו', שהסטרא אחרא תופסת את האדם בבגדו דייקא" (ליקוטי הלכות, חזקת מטלטלין ה, ו).

הרי לנו מכל זה, שעל אף שהבגדים מעלתם גדולה וצריכים להיזהר בנקינותם וכבודם, אבל מאידך אסור לשקוע בזה. ועל דרך שכתב הרמב"ם (פרק ה מהלכות דעות הלכה ט): "מלבוש תלמיד חכם מלבוש נאה ונקי, ואסור לו שימצא בבגדו כתם או שמנונית וכיוצא בהן. ולא ילבש לא מלבוש מלכים כגון בגדי זהב וארגמן שהכל מסתכלין בהן, ולא מלבוש עניים שהוא מבזה את לובשיו, אלא בגדים בינונים נאים".

כי זה השוקע בהבלי הבגדים, נופל בידי הסטרא אחרא, ובגדיו הם 'בגדים צואים ממש'. וכדברי מוהר"ן, על דורו של מרדכי, שכתב בזה הלשון: "ושלח אז את מרדכי שהכניס בישראל לבלי לייאש את עצמן מן הרחמים בשום אופן, וזעקו כולם אל ה' יתברך בכל לב, ולבשו שק ואפר, ומאסו בכל בגדים יקרים של תאוות עולם הזה שהם בחינת בגדים צואים ממש!" (ליקוטי הלכות, ערלה ה, יג).

ואנ"ש לא היו טרודים אף פעם סביב בגדיהם, לראות אם הם נאים ומפוארים. כי דרכו של הבעל תפילה היה ש"על בגדים לא היה מקפיד כלל" (סיפורי מעשיות, מעשה מבעל תפילה).

ואצל רבינו הק' לא תפס האדם חשיבות לפי יופי בגדיו, וכדברי רבינו הק' בשיחתו דלהלן (חיי מוהר"ן, שלה): "הלא כשאני רואה איזה עבודת ה' בעניי שבעניים, שהולך בכובע קרוע ומלבושים קרועים ומנועלים קרועים, הוא יקר אצלי וכו'. בקשתי מאד מכם: היו אנשים כשרים, כי זה כל ישעיו וכל חפציו".

ועל דרך מה שאמרו בגמרא (עירובין נד): "באהבתה תשגה תמיד [בשביל אהבתה תעשה עצמך שוגה ופתי, להניח עסקיך ולרוץ לדבר הלכה - רש"י] כגון רבי אלעזר בן פדת. אמרו עליו על רבי אלעזר, שהיה יושב ועוסק בתורה בשוק התחתון של ציפורי, וסדינו מוטל בשוק העליון של ציפורי".

יהי רצון שנזכה מחד להקפיד על שלימות ונקינות הבגדים, ומאידך ניצל מרדיפת הכבוד והפאר הגשמי, אמן.

פנינים מאירים והודושים מזהירים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכטער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

פרשת בחוקותי

הייעודים הגשמיים בתורה מרמזים לעניינים רוחניים

אם בחוקותי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעתם וכו' (ויקרא כו, ג-ד) כל היעודים הטובים שיעד השי"ת בתורתו לישראל המה ייעודים גשמיים מעסקי העולם הזה, והנה באמת למה לא נזכר בתורה היעודים הרוחניים טובות עולם הבא. והאמת הוא כי בתורה אכן נאמרו ייעודים רוחניים, אלא כמו שמלאך שבחינתו מעולם היצירה בבואו לעולם העשייה הגשמי עליו להתלבש בלבוש כעין גשמיית העולם הזה, כי לא יכלהו העולם הזה בהיותו ברוחניותו, כמו כן התורה הקדושה שהיא אור מעטה לבוש ית"ש לא תוכל להתגלות רק ע"י לבושים גשמיים. וממילא נתברכים גם בגשמיים וגם ברוחניים.

בני יששכר מאמרי השבתות מאמר 1' נר שבת אות יג

קדיש לכמה אבלים ביחד

אמירת תחנון

מקור מנהג אשכנז שרק א' אומר קדיש

המשנה ברורה חיבר 'קונטרס מאמר קדיש' (ביה"ל סי' קלב) שבו האריך לבאר דיני קדימה באמירת קדיש, באם יש כמה אבלים בבית הכנסת וקוצים לומר קדיש יתום, מי יש לו זכות קדימה ומי צריך לוותר. ודבריו מבוססים על פסקי גדולי חכמי אשכנז מדור דור, **הרמ"א** ב"יורה דעה (סי' שעו ס"ד) **תשובת מהר"ם מינץ** (סי' פ) **לבוש** (סי' קלב) ו**מגן אברהם** (סי' קלב סק"ב). גם **המטה אפרים** חיבר בסוף ספרו חיבור מיוחד 'דיני קדיש יתום' על סדר דיני קדימה באמירת קדישים.

ומדברים אלו יש ללמוד שהיה המנהג מקדמת דנא שרק אחד אומר קדיש יתום וכולם עונים אחריו, ויש לבדוק מה המקור למה שאנו נוהגים כיום שכשיש כמה אבלים איז כל האבלים אומרים קדיש יתום.

נהגו כמנהג הספרדים למנוע קטנות

מנהג זה שכל האבלים אומרים קדיש ביחד היה מקודם מנהג הספרדים, ובמשך הזמן התחילו גם האשכנזים לנהוג כן כדי למנוע מריבות וקטנות בין האבלים. כפי שכתב **היעב"ץ בסידורו** (אחר עלינו): "בחילוקי דינים של האשכנזים בענין מי קודם לאמירת הקדיש ומי דוחה למי, לא אטפל כאן, דמילתא דמנהגא בעלמא היא, ומה טוב וישר מנהג הספרדים בזה, שאם רבים המה כולם זוכים בו, ואומרים אותו כאחד, ובטלה מחלוקת". וכן זכר מנהג זה **בשו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז** (ח"ב סי' מה) שהיה במקור מחכמי מרוקו.

גם **הפתחי תשובה** (י"ד שם סק"ה) הביא **שו"ת דברי אגרת** (סי' ז) למנהג **מנחם מנדל שטיינהארט** ז"ל שתיקן במדינתו 'וועסטפאלן' שבגרמניה שכל האבלים יאמרו כולם קדיש יחד, שכל התקנות הקדמונים של הקדישים אין להם על מה שיסמוכו ופורחים באויר, ובתקנה זו בטלה המחלוקת. וכן מובא **בשו"ת בנין ציון** (סי' קכב) תשובה ממנהג **בער אפפענייהם גאב"ד אייבעשיץ** ז"ל שתיקן בקהילתו שכל האבלים יאמרו קדיש כדי להשקט הריב, וכתוב: "אנוכי היודע ועד כי ראיתי פעם אחת שאחד נתן לחבירו מכת לחי על ידי הקטטה עבור קדיש", ולכן אף שיש מנהג קדים שרק אחד אומר קדיש, הרי אמרו חז"ל שם שנכתב בקדושה נמחק כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, מכל שכן באמירת קדיש שנתקן לקדש שם שמים ולא לחלל חס ושלום.

טעם מנהג הספרדים

הגאון אב"ד אייבעשיץ בתשובתו נתן טעם לשבח למנהג הספרדים, שאם רבים אומרים ביחד קדיש יתקדש שמו יתברך יותר, כמו שפירש **רש"י** בפרשת בחוקותי (ויקרא כו ה) שאינו דומה מרובים העוסקים בתורה למועטים העוסקים בתורה, ולכן יש להעדיף שיאמרו כמה ביחד קדיש. וזקני **בשו"ת משנה שכי** (סי' טז) הוסיף לבאר, שבאמירת קדיש יתום אין צריך תחנון להוציא אחרים ידי חובתם, רק היא תפלה ושבח שאומר בשביל

עצמו או בשביל אביו, ומובא **בשו"ת הרדב"ז** (ח"ג סי' תעד) שאינו דומה דיבור היוצא מפי יחיד לדיבור היוצא מפי ציבור ביחד, שהקול היוצא מפי רבים הוא חזק ויש בו כח לבקוע כמה איורים עד שעולה למעלה ומבטל כל הקטרוגים.

גדולי אשכנז שמיאנו במנהג הספרדים

מאידך, מצינו להרבה מגדולי אשכנז שמיאנו במנהג הספרדים, ולא רצו לשנות מנהג ותיקין שרק אחד אומר קדיש, **החתם סופר** (שו"ת או"ח סי' קנט) תמה על היעב"ץ, שאם מנהג הספרדים הוא אכן מנהג כשר יש מזה תמיהה על אבותינו חכמי אשכנז אשר התורה להם בירושה מעולם, איך נחשוד אותם שקלקלו ועיוותו את הדרך. וכן **בדרכי חיים להרה"ק מצאנז** ז"ל (נהגות אות לא) מובא שהקפיד מאוד שלא יאמרו שני אנשים קדיש ביחד, ופעם אחת צעק: למה הוצרכו לכתוב בשולחן ערוך דיני קדימה בקדישים אם כולם מותרים לומר ביחד.

גם **בעל הערוך לנר בשו"ת בנין ציון** (שם) יצא נגד מנהג בער אפפענייהם ז"ל, וכתב עליו: "תמהתי איך קרא לשנות מנהג ישראל בתקנה גדולה וישירה אשר נהגו בכל מדינות אשכנז ופולין זה יותר משלש מאות שנה בקדיש יתום שיאמר כל אחד לבדו, ולילך בעקבות המתחדשים בזמנינו ששינו עניני התפילה והנהיגו גם המנהג הזה שיאמרו האבלים קדיש יחד".

טעם מנהג האשכנזים

עיקר טענתם היה שלא יתיקנו חז"ל לומר קדיש רק לאחד מכלל הציבור, וכשם שאי אפשר לשני אנשים לומר חזרת הש"ץ ואם יעמדו שנים ויאמרו חזרת הש"ץ יהיה אחד מהם לבטלה, כך באמירת קדיש אם יעמדו שנים ויאמרו קדיש הרי אחד מהם לבטלה, שהקדיש הוא כמו ברכה שיש בו הזכרת השם, וכשם שאסור לומר ברכה לברכה ולברכה וכשם שאינה צריכה כך אסור לומר קדיש לבטלה או ללא צורך.

כך כתב **בשולחן הטהור מקומארנא** (סי' קלב ס"ד): "מן הראוי לתקן תיקון שלא יאמרו שני אנשים קדיש אחד כי הוא פגם גדול לומר קדיש לבטלה, כי לא נתקן אלא שיאמרו אחד ולא שנים". ו**בזר זהב** (סק"א) הוסיף שגם הרה"ק רבי **צבי הירש מזידיטשוב** ז"ל הקפיד שלא יאמרו שני אנשים קדיש אחד. כי מנהג זה נתפשט ממנהג הספרדים שדרכם להרבות קדישים על חנם, וכבר צווחו על זה גאוני ארץ (ע"ע מש"כ בס' נה ס"א). ו**בדנינים והנהגות לחזון איש** (פ"ד אות ז) מובא שהיה אומר שאם שנים אומרים קדיש הרי זה כשני שלוחי ציבור, וכן נוהגים תלמידיו עד היום שרק אחד אומר קדיש.

החתם סופר (שם) הוסיף עוד, שעיקר סגולת אמירת קדיש שמזכה אבותיו אינו באמירת הקדיש, רק בזה שהוא מזכה את הציבור לענות אמן יא שמיה רבא, שבזה נעשה סרטור לציבור מזכה את אבותיו, וגם אם הזכירו הרבה בבת אחת אין הגורם אלא אחד מהם האומר קדיש, והאחרים אינם אלא כמסייעים ואין

לא לזלזל באמירתו

בשולחן ערוך סימן קל"ב נמנו הימים שאין אומרים בהם תחנון, וכידוע נוספו עליהם מנהגים ממנהגים שונים במשך הדורות, אך אף על פי כן אין לזלזל באמירתו כי כוחו גדול עד מאוד, ורק במקום שיש מנהג ידוע וברור אפשר להקל בזה, כפי שכתב **גאב"ד ערלוי** ז"ל במכתב: "בעת מלחמת העולם הראשונה נתוועדו כמה גדולי ישראל מפליטי פולין ונשאו ונתנו מה הסיבה שנגזר על קהלות קדושות שבפולין גלות ואבדן רכושם, ואילו בארץ הגר נשארו הקהלות קדושות איש על מחנהו, ואחר משא ומתן ממושך נענו כולם יען בפולין ההמון עם מזלזלים באמירת תחנון באמתלאות שונות, ולא כן בקהלות שבהונגריא שאומרים תחנון בכל ימי השנה מלבד הימים הכתובים בשולחן ערוך". ע"כ.

וכן מובא שהרה"ק **הבית אהרן מקארלין** ז"ל ע"ה הגיעה אליו פעם אחת בקשה מעיירה שמשתוללת שם מגיפה, ותלה הדבר במה שזלזלו שם באמירת תחנון (מובא באוצר אפרים עמו' ע"ב).

יום סעודת מצוה

בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' יא) הביא מנהג הרה"ק **ממונקאטש** ז"ל ע"ה שבים שהיה לו סעודת מצוה, כמו סעודת סיום על מסכת מאחד המתפללים, או שמחת פדיון הבן או הנחת תפילין לא היה אומר תחנון, ומסיים על זה: "בעניינים כאלו אמרנו רק אם קבלה היא נקבל, אבל אין לחדש מנהגים אלו בעצמו".

על אם הדרך

יש שאין אומרים תחנון כשמתפללים

על אם הדרך, וטעמם שמעיקר הדין היו צריכים להתפלל תפילה קצרה בדרך מפני טורח הדרך שאי אפשר לכיין (סי' צח ס"ב), ולכן מדלגים על תחנון שאינו אלא מנהג (כמבואר בשו"ת ריב"ש סי' תיב). כך נהגו הרה"ק **מצאנז** ז"ל ע"ה ובנו הרה"ק **משינאווא** ז"ל ע"ה (אוצר אפרים עמו' צ, תהלת חיים עמו' רמט), וכן הרה"ק **מסאטמר** ז"ל ע"ה (אלה מסעי עמו' כח). וכן הנהיג א"ז בעל **הקנה בושם** ז"ל בשחיתות דעדתינו כאשר השוחטים ובודקים נוסעים לשחיתות שאין אומרים תחנון כל משך תקופת הנסיעה אפילו אם ארכה הנסיעה כמשך חודש, וגם **הגאב"ד בעל שערי טוביה** ז"ל לא היו אומר תחנון כשהצטרף לנסיעה זו. אמנם, מנהג אנ"ש לומר תחנון אף בדרכים.

יום אידם

מספרים שבשנתו האחרונה של **החזון איש** ז"ל נתכבד ביום ה' אייר בשלש סנדקאות ובכל זאת צויה לומר תחנון בבית מדרשו, כדי להוציא מלבם של צדוקים, ושלא יעיד מאן דהוא בעתיד שבבית מדרשו לא אמרו תחנון בה' באייר (אוצר אפרים עמו' צא).

וזכורני שפעם אחת הלכתי עם אא"ז בעל **הקנה בושם** ז"ל בליל ו' אייר ברחוב, וניגש אליו רב חשוב ונכבד ושאל אותו היות שהיום בבוקר נתכבד בסנדקאות, ולא ידע אם לומר תחנון ביום זה או לא, מה היה עליו לעשות? והשיבו אא"ז ז"ל: ומה באמת עשית? ענה הרב: שהוא לא אמר תחנון. השיב לו אא"ז ז"ל: גם דעתי כן, גם לי הזדמן ברית מילה ולא אמרתי תחנון, והסביר: 'היום החילונים כבר אינם אדוקים ברעיון הציונית הם פשוט בעלי-תאונ'ניקעס...

והנה ב' הקדישים גם הספרדים מקפידים שרק החזן אומר קדיש ולא כמה אנשים ביחד, שזהו חלק מחובת הש"ץ בתפלה. ומצד שני, בסתם קדיש דרבנן שאומרים על לימוד התורה מצינו גם אצל האשכנזים שיש שנהגו לומר כמה ביחד, כפי שכתב **החתם סופר**: "אנו נוהגים פה בבית מדרשינו בקדיש דרבנן שאומרים כל הבחורים האבלים בפעם אחת, ולפעמים גם בבית הכנסת כשיש שום פלפול בין האבלים אומרים שניהם מה בכך".

וכן העיד **בשו"ת בנין ציון** שכך נהגו במקומו. שכיון שאינו חלק מחובת התפלה ואין צריך ש"ץ שאפילו קטן יכול לומר קדיש הקילו שכמה אומרים ביחד, שאין זה רק שבח ותפלה. ולפי זה יש לומר שלא החמירו גדולי אשכנז רק על הקדישים שבסדר התפלה, שכיון שנתקנו לאמרם בשעת התפלה הקפידו שיהא שוה ל' הקדישים, כי כידוע יש על פי קבלה ענין גדול באמירת כל הקדישים, שדרכם נעשה העלאת וירידת השפע, ומטעם זה יש מקפידים שלא לדלג גם על שאר הקדישים. וממילא אנו שאין אנו מקפידים על כל הקדישים, ואם אין יתום בבית המדרש מדלגים על הקדישים, לכן נוהגים שכל האבלים אומרים ביחד.

בהם ממש. וכתוב (שו"ת י"ד סי' שמה): "שמעתי כד הוינא טליא בפרנקפורט דמיין בשם הגאון **שב יעקב** בהיותו שם אמר לאבלים שכל מי שאומר קדיש שמגיע לחברו לא הועיל לעצמו ולא הפסיד לחברו, דמכל מקום עולה לנשמת מי ששייך לו".

שני סוגי קדישים

וכדי ליישב מנהגינו נראה כן: לכשנתבונן נראה שיש חילוק בין קדישים שהם חלק מסדר התפלה, לסתם קדישים שאומרים על פסוקים ומזמורים. שמבואר **בפוסקים** שיש חיוב לומר בכל יום ז' קדישים, קדיש קודם כל תפילת שמונה עשרה ואחריו, בשחרית מנחה ומעריב, הרי ו' קדישים, ועוד קדיש בשחרית לאחר קדושת ובא לציון (ש"ס' נה ס"א). והמדלג על קדישים אלו מחסר מחובת תפילה בציבור, דקדישים אלו הם חלק מחובת התפילה ולכן אין קטן יכול לומר קדיש זה. אבל שאר הקדישים שאומרים על פסוקים ומזמורים אינו אלא שבח ותפלה, ולכן גם קטן יכול לומר קדיש זה, וכפי שכתב **הרמ"א** (סי' קלב ס"ב) שנהגו להוסיף קדיש יתום אחר עלינו בשביל היתומים הקטנים.

גילוי האוצר

ר' חיים ב"ר יעקב בעל מגיה

ר' חיים היה מאנשי המו"מ של תלמידי מוהרנ"ת.

ומצאנו שכיבד את מוהרנ"ת שיהיה המוהל לבנו הנוול לו למול טוב, כמסופר בעלים לתרופה ז"ל: "ובבוקר בהקיצו שהוא עשרה בטבת נחלשתי איזה חלשות עד שאפס כוחי ממש וכו', ובדחק גדול הלכתי לבית המדרש למול בנו של ר' חיים בן ר' יעקב בעל מגיה" (סי' קכ"ט).

נשאת ונתת באמונה

כאשר היה פעם איזה חשש של חוסר מו"מ באמונה, הטיף לו מוהרנ"ת לקח מוסר, ובתוך דבריו אמר לו: "איידער אזא סוחר צו זיין איז שוין גלייכער א מלמד", ואף שרבינו לא אחז כל כך להיות מלמד כמבואר בחיי מוהר"ר (סי' תס"ה וסי' תקצ"א) עם כל זה אמר לו מוהרנ"ת כנ"ל (אבני"ה ברזל).

"אהובי ידידי, ידעתי כי טרחת הרבה בעסק זה"

בשנת תקצ"ה בעת המחלוקת הגדולה על מוהרנ"ת, ומוהרנ"ת הוכרח לנוס מעיר ברסלב, כתב מכתבים ארוכים לאנ"ש ולבני ביתו לחזקם ולאמצם שלא יפלו בעצמם, ושיתחזקו לילך בדרכי עבודת הש"ת ע"ד רבינו, והוזכר אז במיוחד את ר' חיים ב"ר יעקב, וכנראה משם שהיה מהמקושרים ביותר למוהרנ"ת ז"ל, וז"ל:

"אהובי ידידי ר' חיים ב"ר יעקב מגיה, ידעתי כי טרחת הרבה בעסק זה אבל יש בלבי עליך על שלא כתבת לי שום אגרת, עתה תראה שכל אנ"ש יבואו על החתום באגרת שתכתבו לאומאן כי נפשם קשורה בנפשי, ואני מצפה לשמוע מכל אחד ואחד, ותפרוס בשלום כל אנ"ש מגדול ועד קטן, ותראה מיד לעשות לאדין להחלונות שלי מבחוץ כראוי [כי המתנגדים והרודפים שברו חלונות מוהרנ"ת ז"ל, כמבואר בהמכתב בפנים], ואם אי אפשר לקבץ מעות על זה, תלזה עלי ואני פורע מיד כשאבוא לשלום אי"ה, ואל תעשה באופן אחר, יתר מזה כבר כתבתי למעלה. נתן הנ"ל" (על"ט סי' קע"א).

נערך ע"י הרב"ח רבי נחמי שווארצמן שליט"א בעמ"ס "אוצרות עולם לתרופה".

בעולם הזה כיצד הכל מושגח בהשגחה פרטית. ולעומת זאת, אדם כזה שאין לו אמונה מוליכין אותו מן השמים בדרך חשוכה וסתורה. וכפי שפירש הבעש"ט הפסוק (ויקרא כו כ-כח) 'זאם בזאת לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי', שאם תאמרו שיש שקורה 'מקרה' בעולם, שחס ושלום אינו מחושב בהשגחה - אתנהג עמכם בסדר הנהגה שכזו הדומה לדרך 'מקרה', ובמקרה יש הרבה 'ממה' ח"ו (עיין צפנת פענח יתרו ועוד).

ענין זה נוגע גם לדרך הלימוד. והיינו, שיש לגשת אל לימוד התורה באמונה עמוקה שאין שום מילה מיותרת בתורה, והכל מחושב להפליא, ואם יש לנו קושיא - אות היא שאנו צריכים לחזור וללמוד את יסודות הסוגיא מחדש, וכאשר לומדים בדרך זו זוכים לראות לבסוף כיצד הכל מסתדר לפרוטרוט, והקושיא מולכה להבנת הסוגיא לאשורה.

וכבר אמר רביה"ק: 'קטני אמונה קשה להם להשיג חידושי דאורייתא' (ספר המידות אמונה יח). כי רק בכח האמונה שכל אות שבתורה מחושבת בתכלית ניתן לחדש ולגלות את הנפלאות שבתורה.

ולשבר את האוזן כיצד מגלים פלאות התורה בכח האמונה, נביא שתי קושיות שהקשה הגר"א מוילנא, ופתר אותם בחידוש מפליא.

הקושיא הראשונה הקשה הגר"א על דרשת חז"ל שהביא רש"י בפסוק (בראשית א טו) 'ויעש א-הלים את שני המאורות הגדולים - שוים נבראו, ונתמטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד'. ותמוה, הדיכן נרמז בכתוב שנבראו שוים.

הקושיא השניה הקשה על תרגום יונתן בפסוק (במדבר ז יג) 'קרבונו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה, מזרק אחד כסף שבעים שקל, שניהם מלאים סולת' וגו', ופירש יונתן שהקערה היתה 'סמיק', היינו שדפנותיה היו עבים, ואילו המזרק היה 'קליש', כלומר, שהשינוי במשקל נבע מעובי הדפנות אך בית הקיבול של שניהם היו שוה. וגם זה תמוה שלא מצינו על זה לכאורה שום רמז במקרא, ומהיכן למד לתרגם הכתוב באופן זה.

ותירץ הגר"א שתי הקושיות מדרשת חז"ל על הכתוב השלישי, והוא הפסוק שנאמר על הכהן הגדול ביום הכיפורים 'מאת עדת בני ישראל יקח שני שעירים' (ויקרא טו ה), ולמדו חז"ל מן הייתור של תיבת 'שני', ששני שעירי יום הכיפורים מצותן שיהיו שניהן שוין בנראה ובקומה ובדמים ובקליחתן כאחד (וימא טב), מכאן שבכל מקום שנאמר 'שני' היינו ששניהם שוים, וזה המקור ששני המאורות היו שוים, וכמו כן הקערה והמזרק שהיו 'שניהם מלאים' היינו ששניהם הכילו תכולה מלאה ושוה.

לחידוש כזה אי אפשר להגיע אלא מתוך אמונה חדורה שכל מילה שבתורה מדוייקת עד תומה. ועל ידי אמונה זו זכו גדולי ישראל בכל דור לחדש חידושי תורה, והקושיות שלהם הובילו אותם ליישר ההדורים ולגלות את הרמזים המוטמנים בתורה ולהוציאם מן ההעלם אל הגילוי.

מסופר על מלך אחד שהיה לו אוצר עתק של כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות, אשר שמר אותו עבור בנו בבוא עתו. הלך המלך והטמין את האוצר במקום ששום בריה לא תדע, וגם מבנו הסתיר את מקום מחבוא הממון.

לימים מת המלך מבלי לגלות מקום האוצר הטמיר והנעלם. כמו כן השאיר אחריו פלטרין נפלא מאד שלא היה כדוגמתו. המבנה הנפלא היה מתוכנן היטב ומרהיב בפיפו, כאשר כל פינה ופינה, כל חלון ודלת היו מתוכננים היטב ביופי מיוחד במינו; מהכיפה השתלשלו מנורות של זהב מאירות כשמש וכירח, הכתלים ואף קרקע ההיכל מצוירים היו בכל מיני ציורים נפלאים המשתלבים היטב עם כלל יופי ההיכל, וכל רואהו יתפלא ליופיו ובמיוחד מתכוננו המדוייק של ההיכל המקושט.

והנה, תוך כדי התבוננות ביופי ההיכל, הבחין בן המלך החכם על הריצפה של חדר אחד איזה טעות בציור, כשהטעות גלויה לעין המתבונן. הדבר הפליאו והטריד את מחשבתו, מדוע השאיר אביו החכם פינה זו עם חסרון בולט כזה, והרי כמה ימים ושנים השקיע עבור התכנון המדוייק, ואף הזמין מומחים מארבע כנפות הארץ לבל יחסר משלמותו אפילו כחגירת הצפורן, וכאן מזדקרת לעינינו טעות כזאת.

הבן שהיה בר דעת, וידע כמה השקיע אביו בשלמותו של כל פרט ופרט אפילו הקטן ביותר, הגם שלא הבין משמעותו של שינוי מוזר זה, גמר בדעתו מיד והאמין באמונה ברורה כי אביו לא טעה כאן, אלא ידע טוב ממנו מה שעשה, וכנראה יש סיבה מוצקת ומוצדקת ל"טעות" זו. והגם שלא היה לו שום תירוץ על כך - האמין כי יש כאן איזה חכמה שעדיין לא הגיע להשגחה.

ברבות הימים נזכר הבן מהאוצר הטמיר והנעלם, והתפלא מאד מדוע לא גילה לו אביו לפני פטירתו את מקומו כדי שיירשנו. עד שבאחד הימים התנוצץ רעיון במחשבתו, שייתכן שכאן טמון סודם של השגיאות במבנה ריצפת ההיכל, ואם יגלה ענין מוזר זה לאשורו, תבוא גם קושיית מקום האוצר על פתרוננו...

לאחר התבוננות מעמיקה ראה כי אכן הפגמים שמצא בתכנון ציור הריצפה אינן אלא הכוונה והדקדקה הסטויימת כיצד להגיע אל האוצר הענק. והוא החליט ללכת בעקבותיה של הסימנים הללו, ולשמחחו הרבה מצא את מקום האוצר הטמיר. אז נוכח הבן למפרע בגודל חכמתו של אביו, וכי ישר וטוב מעשהו, וכל מה שנראה מקודם לטעויות משונות, נתגלה לו עכשיו לחכמה מתוכננת מפליאה, שזה הדריכו ולימדו איך להגיע למבוא האוצר ואיך לפותחו להכנס לגניזא דמלכא, ועתה הוא ראה בעיניו מה שהאמין כל הזמן, כי העקום ישר הוא, וכל המוקשה מתורץ ומחורץ עד להפליא, והיה העקוב למישור, וכל החשוך נהיה נהיר ובהיר.

כן הדבר בענייני האמונה הזכה בבוראנו: באם נאמין שהש"ת לא עושה שום טעות חלילה, והכל מחושב משמים לפרטי פרטים בהשגחה פרטית, נזכה לראות לעתיד לבוא שכל הקושיות שלנו על הנהגת הבריאה אינם כי אם דרך והכנה לקראת הגאולה המיוחלת.

ובאמת אדם הזוכה להאמין שאין כל טעות בעולם - זוכה לראות עוד

ברכת מזר טוב

לאנשי שלומינו ר'גל "שמחת ההלאקה" לבניהם היקרים הע"י

הר"ר שלמה יצחק אנשין הי"ו
הר"ר שמואל בנימין שטרן הי"ו
הר"ר שמואל דוד שטרנפלד הי"ו
הר"ר שמואל יעקב פראנק הי"ו
הר"ר שמואל נחמן רוטשילד הי"ו
הר"ר שמעון זילבער הי"ו
הר"ר שמשון משה קניג הי"ו
הר"ר שניאור זלמן גליקסון הי"ו
הר"ר שעפסיל הירשמן הי"ו

הר"ר ישראל פריד הי"ו
הר"ר מנחם מענדל רובינשפין הי"ו
הר"ר משה וייס הי"ו
הר"ר משה קינתא הי"ו
הר"ר נחמן וייל הי"ו
הר"ר נחמן שמעון וורטהיימור הי"ו
הר"ר נתן יוסף אייזנבאך הי"ו
הר"ר שלמה זלמן אנשין הי"ו
הר"ר שלמה זלמן וייספיש הי"ו

הר"ר חיים בלויא הי"ו
הר"ר יהודה וורטהיימור הי"ו
הר"ר יהושע גלור הי"ו
הר"ר יו"ש שטרן הי"ו
הר"ר יואל ויינברגר הי"ו
הר"ר יחזקאל פראנק הי"ו
הר"ר יעקב זאב אנשין הי"ו
הר"ר ישראל מרדכי קניג הי"ו
הר"ר ישראל נחמן (בריש) אנשין הי"ו

הר"ר אברהם יצחק גולדמן הי"ו
הר"ר אברהם משה מנה הי"ו
הר"ר אהרן ברון הי"ו
הר"ר אהרן ראטנבערג הי"ו
הר"ר אליעזר משה היילפרין הי"ו
הר"ר בנימין ירבבלום הי"ו
הר"ר ברוך זילבער הי"ו
הר"ר דוד אריה סמט הי"ו
הר"ר דוד קיפניס הי"ו

ה"ד שייזבו לגדלם לתורה ולחופה ולמעשים טובים ולרוב נחת דקדושה

